UDRUŽENJE AARHUS CENTAR U BIH

SEE CHECK

This project is funded by the EU

ENERGETSKA TRANZICIJA KAO NAMETANJE EUROPSKE UNIJE?

Piše: Harun Dinarević

Kada se u Bosni i Hercegovini govori o energetskoj tranziciji, odnosno potiskivanju fosilnih goriva (u našem slučaju prvenstveno uglja), u širim društvenim krugovima se uz ovaj nužni proces veže niz mitova i teorija zavjere. Te teorije često dolaze "u paketu", granaju se kroz različite argumente, a u njihovoj pozadini je uvijek namjera promocije uglja kao jeftinog energenta. Takve teorije nisu široko rasprostranjene u mainstream medijima, ali se uspiju probiti i do njih. Češće ćemo ih naći na društvenim mrežama i komentarima korisnika na vijesti o klimatskim promjenama i energetici. Kostur narativa obično izgleda ovako: Zapad nam želi nametnuti obnovljive izvore energije kroz zelenu agendu kako bi nam oduzeo energetski suverenitet, koji imamo zahvaljujući jeftinom uglju, da bi nam prodavao skuplju električnu energiju, maskirajući to brigom za klimatske promjene koje su zapravo izmišljotina.

Kao novinar koji godinama pokriva ovu oblast svjedočio sam stavovima rukovodećih ljudi i zvaničnika u energetskom sektoru koji promoviraju ovaj narativ ili njegove dijelove. Medijski korifej ovih teorija u Bosni i Hercegovini je portal Logično iz Brčkog koji se predstavlja kao "prvi informativni alternativni portal". Sa respektabilnih 73.000 pratitelja na Facebooku i preko milion posjeta mjesečno prema platformi Semrush, ovaj portal objavio je i niz članaka koji šire klimatske teorije zavjere. Izdvojit ćemo citat iz jednog od njih: "Europska unija svojim uvjetima vezanim uz ETS direktno prijeti bosanskohercegovačkim termoelektranama, koje su okosnica energetske samostalnosti zemlje. Prihvaćanje ovih uvjeta dovelo bi do zatvaranja termoelektrana ili plaćanje skupih poreza na CO2, što bi neizbježno rezultiralo znatno višim cijenama električne energije za građane i industriju".

Teza da Bosnu i Hercegovinu Europska unija prisiljava da odustane od uglja je potpuno netačna. BiH se kroz više međunarodnih ugovora dobrovoljno obavezala da smanji emisije stakleničkih plinova u koje spadaju ugljen dioksid, metan, dušikov oksid. Država je potpisnica Pariškog sporazuma iz 2015. godine. Ovaj sporazum predviđa "ograničavanje globalnog zatopljenja na temperature „znatno ispod" 2°C, osiguravanje opskrbe hranom, ali i ojačavanje kapaciteta država da se bore s posljedicama klimatske promjene, razvoj novih 'zelenih' tehnologija i pomaganje slabijim, ekonomski manje razvijenim članicama u ostvarenju svojih nacionalnih planova o smanjenju emisija".

Pet godina nakon toga BiH je potpisala i Sofijsku deklaraciju o zelenom planu za Zapadni Balkan u kojoj se, između ostalog, obavezala na usklađivanje energetskih politika sa EU. U dokumentu

stoji i da se "obavezujemo da ćemo da nastavimo usklađivanje sa Šemom EU-a za trgovanje emisijama".

Dakle, EU ne prijeti svojim uvjetima vezanim za ETS (Energy Trading System) jer na te uvjete se BiH obavezala još prije pet godina. O čemu se zapravo radi? Početkom iduće godine bi u EU trebao da stupi na snagu CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism - Mehanizam za prekogranično prilagođavanje emisija ugljika) kojim EU uvodi takse na robe s visokim emisijama stakleničkih plinova. Mehanizam se odnosi na sve države izvan EU, pa tako i BiH. Da bi izbjegla ovu vrstu taksi, Bosna i Hercegovina je trebala razviti vlastiti sistem trgovanja emisijama. Tako bi roba s izraženim karbonskim otiskom, poput električne energije proizvedene u termoelektranama, mogla ostati konkurentna na EU tržištu. Međutim, iako se prije pet godina obavezala da će uspostaviti takav sistem, BiH to nije uradila. Prije svega, trebala bi usvojiti Zakon o prijenosu, regulatoru i tržištu električne energije BiH, što bi bio preduslov za uspostavljanje berze električne energije. Ova berza bi omogućila internu regulaciju i oporezivanje emisija stakleničkih plinova. Donosioci odluka u BiH već godinama znaju za ovaj mehanizam EU, obavezali su se da će se uskladiti s politikama EU, ali su se ponašali kao da je to daleka budućnost.

Stavovi poput ovog se ne zadržavaju samo na rubnim portalima i u desničarskim grupama. Srodan narativ zastupljen je u kolumnama Eldara Dizdarevića u Oslobođenju. "Kako je BiH plodno tlo za svakakve manipulacije i posebno strane uticaje, manija solarnih panela i vjetroelektrana - očekivano - zahvatila je i ove prostore. Nažalost, na štetu tradicionalnih izvora energije. Odustajanje BiH od resursa kojim raspolaže, naravno, nije baš inteligentna politika. Hajde, razumljivo je da jedna Švedska, čije postojeće rezerve uglja nisu dovoljne ni za narednu godinu, odustaje od uglja. Ali i ta ista Švedska je odustala i od solarnih panela i vjetroelektrana jer im, kako kažu predstavnici vlade, trebaju sigurniji sistemi snabdijevanja električnom energijom. Ali su ti Šveđani i pored toga poslali svoje (plaćene) emisare da u BiH 'podučavaju i provode' odustajanje od uglja. Finansirani obilno iz inostranstva preko raznih nevladinih organizacija agresivni zeleni fanatici su i u BiH počeli zagovarati takozvanu zelenu agendu, odnosno odustajanje od fosilnih goriva poput nafte, plina i uglja", piše Dizdarević u kolumni objavljenoj 11.07.2024. godine.

Samo u ovom odlomku on iznosi niz paušalnih teza. Prvo on eksplicira da su energetska postrojenja bazirana na obnovljivim izvorima energije "manipulacija i strani uticaj". Kao što je objašnjeno ranije, BiH se dobrovoljno obavezala na smanjenje stakleničkih emisija. Da bi se to postiglo potrebno je postepeno zamjenjuje ugalj obnovljivim izvorima energije. "Švedski emisari", kako ih on naziva, ne zagovaraju ništa više od onoga na što je država već pristala. Dizdarević u svojim kolumnama često hvali Kinu, odnosno njene politike. Ta ista Kina godinama već ruši rekorde u kapacitetima energetskih postrojenja iz obnovljivih izvora.

Apsolutni su svjetski lider u solarnoj energiji, a samo u maju ove godine su instalirali toliko vjetro i solarnih elektrana koji mogu proizvesti električne energije koliko i jedna Poljska, piše Guardian. Da li je i Kina "podložna manipulacijama i stranim uticajima"?

Sljedeća netačna tvrdnja u ovom odlomku je da je Švedska odustala od solarnih panela i vjetroelektrana. Kao i svaka neistina, tako i ova krije zrno istine. Tačno je da je Švedska odgodila instalaciju offshore vjetroelektrana na Baltičkom moru i da nekih od projekata kasne zbog regulativa na lokalnom nivou. Međutim, daleko od toga da je ova zemlja odustala od solarne i vjetro energije. Protekle godine skandinavska zemlja je oborila rekord u proizvodnji energije iz vjetra, a iste godine je dodala vjetroelektrane kapaciteta 1.015 MW, podaci su Swedish Wind Energy Association-a. Pored toga, potpuno je neprimjereno poredit solarne kapacitete zemlje koja teritorijom zalazi u polarni krug sa BiH koja ima mnogo veći broj sunčanih sati, pogotovo njeni južni dijelovi.

Etiketiranje zagovornika klimatske akcije kao "zelenih fanatika" je oprobana strategija grupa finansiranih od strane fosilnog kapitala kojom se ciljana grupa smješta u ekstremistički okvir kako bi joj se oduzeo kredibilitet.

U kolumni iz aprila ove godine "Ni Nijemci ne odustaju od uglja: BiH ima dobru opciju da ljudi žive normalno, ali…", Dizdarević tvrdi da u Njemačkoj raste proizvodnja energije iz uglja:"Jer ni Nijemci ne odustaju od uglja. Pokazuju da se onečišćenja mogu filtrirati i kontrolisati. Samo treba malo pameti. Vrijedi pomenuti i da prema podacima Statistisches Bundesamt u Njemačkoj posljednje dvije-tri godine raste proizvodnja električne energije iz uglja. Da, raste! Njemačka, dakle, nije kao BiH poletjela da odustane od svog uglja."

Pogledajmo izvor na koji se Dizdarević poziva. Ako kliknete na link vidjet ćete tabelu koja prikazuje proizvodnju električne energije u Njemačkoj od 2019-2024. podijeljenu prema izvorima. Na lignit i mrki ugalj je 2019. otpadala 171 milijarda kWh, dok 2024. oni zajedno daju 107 milijardi kWh. Blagi rast proizvodnje iz uglja 2021-2022, uslovljen odustajanjem Njemačke od nuklearne energije i ratom Rusije protiv Ukrajine, nipošto ne mogu poslužiti kao argument za tvrdnju u 2025. godini da u Njemačkoj raste proizvodnja energije iz uglja.

Gross electricity generation in Germany for 2019 to 2024

Energy carriers	2019		2020		2021		2022		2023		2024	
	Billion kWh	%	Billion kWh	%	Billion kWh	%	Billion kWh	%	Billion kWh	%	Billion kWh	%
Total gross electricity generation	608.2	100	574.7	100	587.1	100	577.9	100	511.3	100	501.2	100
Lignite	114.0	18.7	91.7	16.0	110.1	18.8	116.2	20.1	86.3	16.9	79.1	15.8
hard coal	57.5	9.5	42.8	7.4	54.6	9.3	63.7	11.0	38.5	7.5	28.1	5.6
Nuclear energy	75.1	12.3	64.4	11.2	69.1	11.8	34.7	6.0	7.2	1.4	0.0	0.0
natural gas	89.9	14.8	94.7	16.5	90.3	15.4	79.0	13.7	76.7	15.0	80.3	16.0
Mineral oil products	4.8	0.8	4.7	0.8	4.6	0.8	5.7	1.0	4.9	1.0	5.0	
Renewable energy sources	241.6	39.7	251.5	43.8	233.9	39.8	254.7	44.1	275.1	53.8	284.9	56.8

Izvor: Statistisches Bundesamt

Prije toga u istom pasusu autor pravi nekoliko logičkih grešaka kada kaže da "ni Nijemci ne odustaju od uglja. Pokazuju da se onečišćenja mogu filtrirati i kontrolisati." Prvo, on miješa kategorije. Odustajanje od uglja u Njemačkoj i drugim razvijenim zemljama nije uzrokovano "onečišćenjima". Tačno je da ova država na svojim termoelektranam ima filtere koji zaustavljaju sumpor dioksid i druge čestice štetne po zdravlje. Međutim, nijedna termoelektrana na svijetu nema tehnologiju da zadrži ugljen dioksid koji se oslobađa sagorijevanjem uglja. Ovaj staklenički plin nije štetan za zdravlje, ali njegovo oslobađanje dovodi do povećanja kapaciteta Zemljine atmosfere da zadrži toplotu, što direktno doprinosi klimatskim promjenama. Problem, dakle, nije u "onečišćenju", nego u stakleničkim plinovima. Druga greška koju autor pravi je lažna kauzalnost. On pretpostavlja uzrok koji nije tačan (filtiranje zagađujućih čestica omogućava nastavak korištenja uglja).

Dizdarević u svojim kolumnama ide toliko daleko da negira ljudski izazvane klimatske promjene. "Više od 1.800 klimatskih naučnika iz cijelog svijeta, predvođenih sa dva nobelovca, potpisalo je nedavno Svjetsku klimatsku deklaraciju, u kojoj kažu da se sa klimom ne dešava apsolutno ništa vanredno", piše on u kolumni "Obožavatelji Zelene agende" objavljenoj u februaru 2024.

Deklaracija o kojoj Dizdarević govori je objavljenja 2022. godine i raskrinkana je od strane brojnih svjetskih medija. Sama brojka od 1.800 naučnika nije tačna. Prema fact check platformi AFP-a radi se o brojci od 1.200 ljudi. Tvrdnja da se radi o "klimatskim naučnicima" još je dalje od istine. Ista platforma navodi da se tek 10 njih opisuju kao klimatolozi ili klimatski naučnici. Brojni potpisnici su povezani sa naftnom industrijom ili organizacijama koje promovišu "klimatski skepticizam". Prva verzija ove deklaracije objavljenja je još 2020. godine od strane

Climate Intelligence (CLINTEL), grupe bazire u Nizozemskoj. Osnovali su je Guus Berkhout, geofizičar koji je radio za naftnog giganta Shell i novinar Marcel Crok. Naftaški lobi već pola stoljeća ulaže ogroman novac u organizacije poput ove kako bi relativizirali narativ, izazvali skepsu i u konačnici odgodili klimatsku akciju. Dio toga je objašnjen u Vodiču za istraživanje fosilnih goriva: Lobiranje.

U studiji Univerziteta u Beču iz prošle godine navodi se da se "između 97 i 99,9 posto klimatskih naučnika slaže da se klimatske promjene dešavaju i da su ljudske aktivnosti glavni uzrok". I ranija istraživanja, poput Guardianovog, potvrđuju ove procjene. Dakle, među klimatskim naučnicima vlada konsenzus da su klimatske promjene stvarne i da su uzrokovane ljudskim aktivnostima, odnosno emisijama stakleničkih plinova.

„Ova publikacija je finansirana od strane Evropske unije. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost autora i ne odražava nužno stavove Evropske unije."